

Az öko-gazdálkodás fejlődése Szlovákiában

JULIANA SCHLOSSEROVÁ

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (ÚKSÚP)
Bratislava

ÖSSZEFOGLALÁS

Az öko-gazdálkodás Szlovákiában 1991-ben kezdődött, a volt Csehszlovák Föderatív Köztársaság idején. 2004-et követően az öko-gazdálkodási produkció pozitív fejlődést mutatott főleg a biogazdák számának és az ökológiailag feldolgozott termőterület nagyságának a növelésében. A bioélelmiszer-gyártók száma szintén növekedett. A biotakarmány-termelők és a biovetőmag-előállítók főleg Szlovákia déli és középső területén kezdtek el működni. A 2004-es évben pozitív fejlődés következett be, s ez az év történelmi forduló volt a szlovák ökológiai gazdálkodás fejlődésében. Az európai öko-gazdálkodási rendeletek és szabályzatok bevezetésére kerültek a mindennapi öko-gazdálkodási szférában – az ÚKSÚP a Környezetvédelmi és öko-gazdasági szakosztályával számos oktatási és tájékoztatási akciót rendezett. A Környezetvédelmi és öko-gazdasági szakosztály bevezette a LPIS-rendszer szerinti öko-gazdálkodási termőterületi regisztrációt.

Szlovákia számára nagyon fontos volt, hogy a szlovák biotermékek eljussanak az Európai Közösség szabad piacaira, lehetőség szerint egyszerűen, szlovák biotanusítvánnyal, melyet a hazai megbízott ellenőrző szervezet a Naturális SK ad ki. Így Szlovákia nem engedélyezte 12 külföldi ellenőrző szervezet működését, melyek korábban fontos szerepet játszottak a szlovák biotermékek importjánál a nyugat-európai EU-tagállamokba és Svájcba. Az ÚKSÚP nem engedélyezte az otthoni Naturális ellenőrző szervezet működését 2004-ben, EU-jogalapon (nem volt meg az EU-harmonizációjú EN 45 011 akkreditáció). Az újonnan alapított ellenőrző szervezet, a Naturális SK teljesítette az EU követelményeit, így az ÚKSÚP engedélyezte működését Szlovákiában.

Az EU piaca kitért a szlovák biotermékek számára. Az üzlet egyszerűbben és könnyebben ment a többi EU-tagállammal, nem volt szükség semmiféle extra okmányra, minden úgy történt, mintha otthon kerülne sor az értékesítésre.

A szlovák biogazdák számára nagy segítség volt az agrár-természetvédelmi programban a speciális öko-gazdálkodási támogatás. Így a biogazdák 3 év alatt, későbbben 5 év alatt kapták a szerződésben megjelölt támogatást, mely jelentősen magasabb volt, mint az EU-ba lépés előtti támogatás.

Az ÚKSÚP a Környezetvédelmi és öko-gazdasági szakosztállyal EU-tagállami öko-gazdálkodási illetékes hatóság lett.

A lakosság ökoismeretei és ököminőségi tájékoztatása magasabb színvonalra került az ÚKSÚP-pal, a szervezet lakossági információs tevékenységet folytatott, s folytat napjainkban is. Az otthoni bioélelmiszer-feldolgozás és a lakosság tájékoztatása hozzásegített ahhoz, hogy a vevők és az üzleti partnerek megismerték a Szlovák Nemzeti ÖkogaZdálkodási logót. A szlovák biotermékek sikeresen mutatkoztak be mind a hazai, mind a külföldi professzionális akciókon, valamint a külföldi ökovásárokon.

Az illetékes állami hatóság, az ÚKSÚP Környezetvédelmi és ökögazdasági szakosztálya megalapította és folyamatosan korszerűsíti a biovetőmagvak adatbázisát a Szlovák Köztársaságban. Az illetékes hatóság egyéb más EU kötelességei közül nagy jelentőségű segítség a trágyák és a talajélet fokozását segítő anyagok, valamint a növényvédőszer, a nem-ökológiai eredetű takarmányok, a nem-ökológiai eredetű takarmány-alapanyagok, a tisztítóanyagok és a dezinfekciós anyagok engedélyeztetése az ökológiai állattenyésztésbe, illetve a nem-ökológiai eredetű magvak engedélyezése az ökögazdálkodásba – az Európai Unió rendeletekben leírt szabványok szerint.

Kulcsszavak: biogaZdálkodás, Szlovákia, Naturális SK, biotermékek.

BEVEZETÉS

Az ökológiai gaZdálkodás a Szlovák Köztársaság területén már húsz éves múltra tekint vissza. Az első biogaZdaságok a volt Csehszlovák Föderatív Köztársaságban kerültek megalapításra a szlovák minisztérium felügyelete alatt 1991-ben. Azóta a szlovák ökögaZdálkodás érdekes fejlődésen ment át. A fejlődés lényes időpontjai – 1998: az első saját támogatás kifizetése a gaZdálkodóknak, 2000-ben lett az ÚKSÚP a központi állami ökológiai hatóság, 2004-ben Szlovákia belépett az EU-ba, 2009-ben új EU-rendeletek jelenek meg. Ami az ellenőrzést és a tanúsítást illeti, Szlovákiában hivatalosan nem került jóváhagyásra egyetlen külföldi ellenőrző szervezet sem. Szlovákiában jelenleg az összes szlovák mezőgaZdasági termőterület közel 10%-án folyik ökológiai gaZdálkodás.

AZ ÖKOGAZDÁLKODÁS FEJLŐDÉSE

Az ökögaZdálkodás 1991-ben kezdődött, amikor 37 szlovák gaZda a Natural Alimentária szövetség irányításával 14.773 hektáron kezdett e gaZdálkodási formával foglalkozni. A terület nagy része még szántóföld volt, ahol az IFOAM (International Federation of Organic Agricultural Movement) szabályai szerint kezdték az első biogaZdák az ökológiai növénytermesztést, s akik egyben tagjai is voltak a Natural Alimentária üzleti egyesületnek. A biogaZdák főleg növénytermesztéssel foglalkoztak, csak néhányan tenyésztettek állatokat. Ebből az időből kevés statisztikai adat maradt fent. A Natural Alimentária egyesület sok erőt fektetett tevékenysége népszerűsítésére, különböző TV ökögaZdálkodási műsorok készítésére és ökögaZdálkodási reklámra. Egy havonta megjelenő ökögaZdálkodási újságot adtak ki, mely ezt követően több évben is megjelent. A szervezet alapgaZdolata

az volt, hogy a környezetet kímélni kell a kémiai növényvédő szerektől és a szintetikus trágyáktól. 1991-ben még Szlovákia a Csehszlovák Föderatív Köztársaság része volt. Csehszlovákia szétesése után 1993. január 1-től Szlovákia ökológiai fejlődése már csak a Szlovák Mezőgazdasági Minisztériumból került irányításra, melynek székhelye Bratislava. A 14.773 hektáros ökológiailag használt terület a XX. század végéig 46.386 hektárra növekedett, melyet 69 biogazda gondozott. Már ebben az időben megjelentek a szlovák bioélelmiszer-feldolgozók, így biopékésék, biosajt készítőik, valamint egy nagy bioteknológiai feldolgozó is Nyugat-Szlovákiában, melytől a prágai McDonalds a bioteknológiát és egyéb bioteknológiai árut vásárolt. 1998-ban a Szlovák Mezőgazdasági Minisztérium bevezette az első ökológiai támogatást. Ez lett az ökológiai átállás katalizátora Szlovákiában. A fejlődést üteme látható az 1. táblázatban, mely 22.806 hektár új területet jelez az 1998-as évben, mikor a gazdák száma 46-ról 82-re növekedett. A szlovák biogazdák főleg szántóföldi növénytermesztéssel foglalkoztak. A gabonaféléket eladták, feldolgozatlan nyersanyagként külföldre (Németországba, Hollandiába, Ausztriába és Svájcba). A Szlovákiában megtermelt biotermékeknek több mint 90%-a exportra került. Az exporttanúsítványokat a külföldi ellenőrző szervek adták ki. Ezeket Szlovákiában hivatalosan nem is hagyták jóvá.

1. táblázat Szlovákia biogazdálkodása 1991–2010 között

Table 1. Bio-farming in Slovakia between 1991–2010

Év (1)	Ökológiai terület (ha) (2)	Biogazdaságok száma (3)	Évközi területváltozás ± (ha) (4)
1991	14.773	37	–
1992	14.718	38	–55
1993	15.208	39	490
1994	15.557	44	349
1995	14.996	44	–561
1996	17.746	33	2.750
1997	27.809	46	10.063
1998.	50.615	82	22.806
1999	46.386	69	–4.229
2000	58.466	88	12.080
2001	58.706	81	240
2002	49.999	76	–8.707
2003	54.479	88	4.479
2004	53.091	117	–1.388
2005	92.191	196	39.100
2006	121.955	266	29.765
2007	122.589	279	634
2008	136.669	349	14.080
2009	146.762	371	10.094
2010	178.235	403	31.473

(1) year, (2) organic farming int he area (ha), (3) number of organic farms, (4) change between years ± (ha)

A 2000–2004 közötti évek új fejlődést hoztak a Szlovák ökológiai gazdálkodásba. Ez az időszak már jelzésre került az EU felé, valamint az ÚKSÚP munkája is EU-val való harmonizáció érdekében történt. A változtatások néhány új pozitív dolgot eredményeztek az ökológiai gazdálkodás rendszerében is. A századfordulót követően megkezdődött az első szlovák ökológiai gazdálkodási törvény (224/1998) előírásainak alkalmazása a mindennapi életben, a gyakorlatban. Ez azt jelentette, hogy egy állami mezőgazdasági intézet, az ÚKSÚP /Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, angolul: Central Control and Testing Institute in Agriculture (CCTIA)/ lett a központi állami hatóság, s nem a Szlovák Mezőgazdasági Minisztérium. Az akkori ÚKSÚP főigazgató 2000. január 1-jén megalapította az új Környezetvédelmi és ökológiai szakosztályt. E szakosztály kémiai laboratóriumaiban az az ökológiai átvizsgálás előtt lévő termőterületről vett összes talajminta vizsgálata megtörtént, különös tekintettel azok nehézfém- és szerves, felszívódó növényvédőszer-maradványaira. Az új Környezetvédelmi és ökológiai szakosztálynak fontos gondja volt a biotermelők regisztrációja, valamint az állami felügyelet a Szlovákiában elfogadott ellenőrzést végző szervezet fölött. A biotermelők nagy része kezdetben növénytermelő volt, s olyan termelők, akik állattenyésztéssel is elkezdtek foglalkozni. Ezt követően megjelentek új bioélelmiszer-feldolgozók is, az első szlovák bioélelmiszer egy gyógynövénytea volt. Később jöttek a biolisztok, a biotészták, a biogyümölcsös élelmiszerek és a bioitalok előállításai. Az ÚKSÚP-i ökológiai regiszterben 2000-ben már 88 biogazda volt, akik 58.466 hektár talajt műveltek. 2004-ben, amikor Szlovákia csatlakozott az Európai Közösségbe a biogazdák száma elérte a 117 főt. Az ökológiai gazdálkodásba vont termőterület 2004-ben kevesebb lett (53.091 ha). Ennek a csökkenésnek az volt az oka, hogy az ÚKSÚP bevezette a LPIS talajművelési regisztrációs rendszert az ökológiai gazdálkodásban. Érdekes volt egy külföldi exportőre kijelentése, hogy amíg az EU-tagállamok képtelenek voltak ezt a LPIS-szisztémát bevezetni, addig az ÚKSÚP a talajművelési regisztrációs rendszerében a LPIS szerinti nyilvántartást már felhasználja az ökológiai gazdálkodásban.

Ahogy az *1. táblázat* is mutatja, az ökológiai talajművelés fejlődése nem volt egyértelműen fokozatos:

- Amikor 2000-ben az ÚKSÚP lett a központi állami ökohatóság, akkor szisztematikusan el kezdte tisztítani az ökológiai gazdálkodásban regisztrált talajművelőket Szlovákiában. Akit a hazai ellenőrző szervezet nem ellenőrzött, az ki lett törölve a regisztrációból. A cél az volt, hogy az EU metodikája szerint vezessük be az ökológiai gazdálkodási rendszert egész Szlovákiában.
- Az ÚKSÚP 2000-től az EU-szabályokat elkezdte bevezetni, ami azt jelentette, hogy minden ökotermelőt évente egyszer minimálisan ellenőrizni kellett. Így sok biotermesztő kikerült a nyilvántartásból, s csak azok a termelők maradtak meg, akik a múltban egy évben egyszer legalább ellenőrizve voltak.
- A Szlovák Földművelési Minisztérium 2001-ben bevezette az ökológiai gazdálkodás támogatását, mely két éves átállásra szólt. 2003-ban bevezetésre kerültek az első ökológiaileg tanúsított termékekre is a támogatások (*2. táblázat*) melynek mértéke a megtermelt növény típusától függött.

- A szlovák biogazdaságok a nyugat-európai gazdák birtokméretéhez hasonlítva területileg nagy gazdaságok. Az átlagos szlovák ökológiai gazdaság termőterülete nagy, a XXI. század elején sok olyan biogazdaság volt, melynek területe néhány ezer hektárt tett ki. Az EU-ba való belépést követően kis családi gazdaságok kezdtek kialakulni, melyek sikeresen munkálkodtak az ökológiai gazdálkodásban. 2001-ben a statisztika még azt mutatta, hogy az ökológiai gazdaságok átlagos nagysága több mint 700 ha, ami 2004-ben 430 ha átlagos ökológiai gazdasági területre csökkent.

Az ÚKSÚP, mint az illetékes hatóság az EU-rendeletek szerint jóváhagyja az ellenőrző szervezetet, melyek feladata az ökológiai gazdálkodók ellenőrzése, az ökológiai termékek tanúsítása. Ehhez az szükséges, hogy az ellenőrző szervezetek akkreditálva legyenek az európai standardokra (EN 45 011 és ISO/EN 17 020) a szlovák SNAS által (Slovenská národná akreditačná služba, Slovak National Accreditation Service – Szlovák Nemzeti Akkreditációs Szervezet).

2. táblázat Az ökológiai gazdálkodók támogatása Szlovákiában

Table 2. Support of organic farmers in Slovakia

Időszak (év)	Pénz forrása	Átállás	Bio-tanúsított gazdaság	Megjegyzés
1998–1999	SK	IGEN	NEM	Minden évben a kérelem benyújtása. A dotáció évente módosult.
2000	SK	Szántóföld: 65 EUR/ha Rét és legelő: 25 EUR/ha	NEM	Minden évben a kérelem benyújtása. Nem kapott minden ökológiai.
2001	SK	Szántóföld: 58 EUR/ha Rét és legelő: 18 EUR/ha Gyümölcsös: 117 EUR/ha Zöldség: 180 EUR/ha	NEM	Dotáció 2 éves konverzióra.
2003	SK	Szántóföld: 25 EUR/ha Rét és legelő: 12 EUR/ha Gyümölcsös: 100 EUR/ha Zöldség: 175 EUR/ha	Szántóföld: 18 EUR/ha Rét és legelő: 5 EUR/ha Gyümölcsös: 87 EUR/ha Zöldség: 160 EUR/ha	Dotáció 2 éves konverzióra és a tanúsított biotalajokra
2004 Sapard	EU (SK elő-finanszírozás)	Szántóföld: 150 EUR/ha Rét és legelő: 100 EUR/ha Gyümölcsös: 267 EUR/ha Zöldség: 333 EUR/ha	Szántóföld: 75 EUR/ha Rét és legelő: 50 EUR/ha Gyümölcsös: 133 EUR/ha Zöldség: 166 EUR/ha	3 éves kontraktus: mindenévi dotáció ugyan olyan színvonalon van.
2005–2006 Vidékfejlesztési program	EU (SK elő-finanszírozás)	Szántóföld: 200EUR/ha Rét és legelő: 133 EUR/ha Gyümölcsös: 267 EUR/ha Zöldség: 333 EUR/ha	Szántóföld: 100 EUR/ha Rét és legelő: 67 EUR/ha Gyümölcsös: 133 EUR/ha Zöldség: 166 EUR/ha	3 éves kontraktus: mindenévi dotáció ugyan olyan színvonalon van.
2007–2012 Vidékfejlesztési program	EU (SK elő-finanszírozás)	Szántóföld: 197EUR/ha Rét és legelő: 138 EUR/ha Gyümölcsös: 964 EUR/ha Zöldség: 708 EUR/ha	Szántóföld: 153 EUR/ha Rét és legelő: 96 EUR/ha Gyümölcsös: 674 EUR/ha Zöldség: 531 EUR/ha	5 éves kontraktus: mindenévi dotáció ugyan olyan színvonalon van.

A szlovák illetékes hatóság bevezette a nem-ökológiai eredetű anyagok beléptetésének engedélyezését az ökogazdálkodásba Szlovákiában. Az engedélyezett anyagokat az ÚKSÚP besorolja az EU-harmonizált anyagok listájába, melyek a következők:

- megengedett trágyák és talajtermékenységet segítő anyagok;
- megengedett növényvédő szerek;
- megengedett nem-ökológiai takarmányok;
- megengedett nem-ökológiai takarmány alapanyagok;
- megengedett tisztítóanyagok és dezinfekciós anyagok az ökológiai állattenyésztésben.

A listák az illetékes hatóság weboldalán megtalálhatók (www.uksup.sk).

A nem-ökológiai magok felhasználását az ÚKSÚP engedélyezi az EU-rendeletek útmutatása alapján. Szintén az ÚKSÚP felel a nemzeti öko-vetőmagvak listájáért, melyet aktuálisan módosít és ami megtalálható a www.uksup.sk weboldalon a „bioosiva” felirat alatt. A biotermékek importálása előtt az ÚKSÚP adja ki az importengedélyt, valamint regisztrálja a Szlovákiából származó termékek importőreit.

Az Eurostat számára az ÚKSÚP állítja össze és dolgozza fel a szlovák ökogazdálkodásról szóló statisztikai adatokat – az Európai komiszió előírása szerint.

Az ökológiai természetben művelt termőterület fejlődését az *1. táblázatban* lehet látni. Az utóbbi évek (2009 és 2010) növekedési adatai a *3. táblázatban* kerültek feldolgozásra. Az ökoélelmiszer-feldolgozók száma a szlovák nyilvántartás szerint 60-nál kevesebb. Az ökoélelmiszerek száma nő, ami azt jelenti, hogy az aktív bioélelmiszer-feldolgozók évről évre több bioélelmiszert gyártanak, melyeket Szlovákiában és külföldön egyaránt el kívánnak adni. Vannak olyan bioélelmiszer-feldolgozók, akik termékei csak a nyugat-európai államok számára készülnek.

Ahogy más EU-tagállamokban, úgy Szlovákiában is a biogazdák száma és az ökológiai-lag fenntartott talajművelés a vidékfejlesztési támogatástól függ elsősorban. Például 2010 januárjában az ÚKSÚP annyi új biogazdát regisztrált, hogy az ökológiai művelésbe vont talajok termőterülete elérte a 10,6%-ot az egész szlovákiai mezőgazdasági területhez viszonyítva. 2010 májusában tisztázódott, hogy az ökogazdálkodási programból a biogazdák támogatást nem kapnak, s mindez megmutatkozott az év végi adatokon is: a biogazdák száma csökkent, s az ökogazdálkodásba bevont termőterület mennyisége is lecsökkent a teljes szlovák mezőgazdasági termőterület 9,2%-ára. Mindent egybevetve a 2010-es ökogazdálkodási fejlődés már pozitív volt (*3. táblázat*) – a bioművelésű szántóföld, a gyümölcsösök és a kertek területe, valamint a legelő és a rétek bioterülete több, mint 20%-kal növekedett. A bioművelésű szőlőskertek területe 2010-re 43%-kal növekedett a 2009-es évi statisztikai adatokhoz viszonyítva.

A sokévi statisztikai adatok azt mutatják, hogy a szlovák ökogazdálkodás

- 65%-át a réteken és a legelőkön folytatott biogazdálkodás teszi ki,
- a szántóterület részesedése 30%,
- s a termőterület 5%-a a gyümölcsös, illetve a szőlőskert.

Ez az arány megegyezik a szlovákiai geográfiai és klimatikus, valamint talajtani arányokkal. A legelőket és a réteket az ökoállatok, főleg a biomarhák és a tipikus biojuhok használják, ahogy az az *1. fényképen* is látható. A szántóföldi növényfajok termékei közül az ökogazdálkodásban legjobban a búzafélét forgalmazzák, mint ahogy az látható a *2. fényképen* is.

3. táblázat A 2009. és 2010. évi szlovákiai biogazdálkodás fejlődése
a gazdálkodók száma és művelési ágak szerint

Table 3. Development of the Slovakian bio-farming in 2009 and 2010 according
to the numbers of farmers and branches of cultivation

Tulajdonságok (1)	2009	2010	± %
Biotermelők száma (db) (2)	458	497	+8,51
Biogazdák száma (fő) (3)	371	403	+8,63
Bioművelt terület (ha) (4)	146.761,97	178.235,21	+21,44
Szántóföld (ha) (5)	47.549,35	57.415,95	+20,75
Rét és legelő (ha) (6)	98.126,95	119.505,78	+21,79
Gyümölcsös (ha) (7)	1.030,37	1.234,43	+19,8
Szőlő (ha) (8)	55,3	79,05	+42,95

(1) parameters, (2) number of organic farms, (3) number of organic farmers, (4) organic farming in the area, (5) field, (6) meadows and pastures, (7) fruit, (8) vine

Az ökotermelők struktúráját értékelve látható a kis családi gazdaságok érdekeltségi körének előre törése, mely 2010-ben már elérte a 27%-os szintet. A cégek vállalkezési formái közül a kft-k aránya a legmagasabb, 47%, a szövetkezeti gazdaságok aránya csak 6% az összes ökotermelőhöz viszonyítva.

1. fénykép Legelésző juhok

Photo 1. Grazing sheep

A természetvédelem és az anyagok körforgalma szempontjából a szlovák öko-gazdálkodás ideális, a biogazdák több mint 70%-a állatokat is tenyészt. Ez azt jelenti, hogy a biogazda nem vásárol trágyát, és a bioállatait a saját maga által megtermelt biotakarmányával eteti.

2. fénykép Szlovák biotermékek

Photo 2. Slovakian bio-products

Az ökológiai tenyésztésű állatok közül a szlovák biogazdák a juhokat tenyésztik a legnagyobb számban (78.000 darab 2008-ban, 1. fénykép). A biomarhák száma fele a biojuhokéhoz viszonyítva. A legnagyobb fejlődés a biomarhák (55%-os növekedés) és a biojuhok számában (+114%) történt a 2004-es és 2005-ös években. 2010-ben az összes ökotermék számából (403) 118 gazdaságban tenyésztettek szarvasmarhát és 77 gazdaságban voltak juhok. A biotej mennyiségének aránya magas Szlovákiában, 2010-ben a szarvasmarhák által termelt tanúsított biotej mennyisége 7,7 millió l, a juhok által termelt tej mennyisége 387 ezer l volt. Az ökotermék-támogatás 2004-ig nemzeti pénzforrásból történt. Az EU-ba való belépést követően a nemzeti támogatást megszüntették, a támogatás forrása az EU vidékfejlesztési programjaiból származott (Sapard és EU Agroenvironmental program).

A szlovák ökotermék-támogatás jogi előírásai a 20 éves ökotermék-támogatási ciklus alatt bonyolult folyamaton mentek át. 1991-ben a szlovák nyelvre lefordított világszerte használt IFOAM (International Federation of Organic Agricultural Movement) szabályokat használták a biogazdák és a bioellenőrök. 1998-ban kidolgozták az első szlovák ökotermék-támogatási és bioélelmiszer törvényt, 224/1998. sorszám alatt. A minisztérium ökotermék-támogatási és bioélelmiszer szabályai 1999-ben kerültek nyilvánosságra. A 224/1998. ökotermék-támogatási és bioélelmiszer törvény szerint 1999 végén az ÚKSÚP lett az állami ökotermék-támogatási intézet Szlovákiában. Az ÚKSÚP-on belül létrehozták a Környezetvédelmi és ökotermék-támogatási szakosztályt, mely létrejöttét követően azonnal megkezdte az EU ökotermék-támogatási rendeletek bevezetését. 2000-ben az ÚKSÚP akkreditálta a szlovák ellenőrző szervezetet, a Naturálist. Az ÚKSÚP egyetlen külföldi ellenőrző szervezetet sem akkreditált. Ebben az időszakban kezdődött az első szlovák bioélelmiszerek gyártása az EU-rendeletek szerint. Megkezdődött az ökológiai állattenyésztés elterjedése is a biogazdák között.

Létrejöttek az első kisboltok, a nagy szupermarket-láncok biokenyeret sütöttek. 2002-ben a 415/2002. törvény módosította a 224/1998. ökológiai és bioélelmiszer törvényt. Ennek a törvénynek pozitív eleme az új szlovák ökológiai logó meghirdetése, mely a törvény mellékletében került nyilvánosságra. A szlovák ökológiai logó a mai napig használható. A logó a 2. *fényképen* látható. Az EU-csatlakozás előtti audit a szlovák ökológiai logóról pozitív képet deklarált. Az egyedüli probléma a nem EU-harmonizációjú ökológiai és bioélelmiszer törvény volt. Így az ÚKSÚP Környezetvédelmi és ökológiai szakosztálya elkészítette az új 421/2004. ökológiai törvényt, melynek szövege már EU-konform. A törvény rövid, mindössze három oldal, s a mellékletében megtalálható a Szlovák Nemzeti Ökológiai logó. A 421/2004. számú törvény főleg az ökológiai állami intézeteinek kompetenciájáról szól. A törvény előírta az ökológiai regisztrációjának, valamint a privát ellenőrző szervezetek akkreditációjának folyamatát, s egyúttal ismerteti a rendeletek be nem tartásával járó szankciókat. A törvény előírta, hogy az ÚKSÚP legyen az állami illetékes ökológiai hatóság Szlovákiában. Így az ÚKSÚP-on belül a Környezetvédelmi és ökológiai szakosztály lett a központi ökológiai állami intézet, mely egyúttal képviseli Szlovákiát a Brüsszeli Bizottság és Tanács ülésein. A Szlovák Mezőgazdasági Minisztérium felelőssége továbbra is az ökológiai fejlesztése Szlovákiában. A 421/2004. számú ökológiai törvényt a jelenleg is érvényben lévő 189/2009. évi ökotermelési törvény váltotta fel, melyhez hozzáfűztek több mint 13 EU ökológiai rendeletet, illetve az Európai Parlament és az Európai Tanács 882/2004. számú rendeletét, mely a hatósági ellenőrzésekről szól. Az új 189/2009. évi törvény 13 paragrafusból áll, valamint egy mellékletből, mely megengedi a Szlovák Nemzeti logó használatát minden színben, pozitív és negatív módon is. Ez újdonság, mely segít az ökológiai területen. Másik újdonsága a törvénynek az euróban kifejezett szankciók bevezetése.

Szlovákia a relatív magas ökológiai talajművelési aránnyal a jelentős EU-tagállamok közé került besorolásra. A szlovákiai ökológiai terület az egész mezőgazdasági területnek 9,2%-án folyik. Az ökológiai regisztráció az LPIS-rendszerben valósul meg, a regisztrációt az ÚKSÚP végzi.

Az új évezred kezdetén a szlovák növényi biotermékek több mint 93%-a exportra került, elsősorban a nyugat-európai államokba, sajnálatos módon feldolgozatlan állapotban. Az utolsó statisztikai vizsgálat alapján (közös EU és Szlovák Állami Statisztikai Intézet, ÚKSÚP) a szlovák biotermékek a megtermelt biotermékekből csak 24%-ot adnak el. A 2007-ben eladott 27.219 tonna bioterméknek a kétharmada Szlovákia területén maradt, s egyharmada jutott külföldre. A vizsgálat adatai azt mutatják, hogy több biotermék került értékesítésre biotermékkel további bioélelmiszer-gyártásra, mint amennyi bioterméket adtak el további konvencionális feldolgozásra. Az ökológiai ágazaton belül marad a bioalapanyagok 76%-a, s kerül az feldolgozásra. Az előbb említett érték 81%-ából bioélelmiszer, biotakarmány vagy biovetőmag készül. Ezek a biotermékek főleg (69%) a biotermékben kerülnek felhasználásra, nagy mennyiségben a bioállatok etetésére. A fennmaradt feldolgozott biotermékeket a biotermék a régióban adja el másik bioterméknek.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az ökotermelés Szlovákiában az EU szabályai szerint folyik. A termőterület nagysága alapján Szlovákia fontos biotagállam az Európai Unióban. A biogazdák több mint 180.000 hektáron természetnek növényi biotermékeket és nevelnek bioállatokat. Ez a terület az egész szlovákiai mezőgazdasági termőterületnek 9,2%-a.

Szlovákiában az ÚKSÚP az állami illetékes hatóság, mely az EU rendeletekben előírt feladatai mellett regisztrálja a biotermelőket. A biotermelők száma 500-hoz közeli, melyből 403 biogazdasággal foglalkozik. A többi termelő élelmiszer-feldolgozó, takarmánygyártó, vagy biovetőmag-termelő, biotermékeket forgalomba hozó, raktáros és importőr. A szlovák öko-gazdálkodás fejlődése nagymértékben az agrár-környezetvédelmi dotációtól függ.

Development of Organic-farming in Slovakia

JULIANA SCHLOSSEROVÁ

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (ÚKSÚP)
Bratislava

SUMMARY

Bio-farming started in Slovakia in 1991, in the time of the Czechoslovak Federal Republic. After 2004 the development of organic-farming produce was positive, which was mainly supported by the increasing numbers of bio-farmers and the size of the bio-farmed area. The numbers of bio-food producers increased as well. Producers of bio-fodder and bio-seeds started their business mainly in the south and middle parts of Slovakia.

The year 2004 brought a positive development, which meant an important turning point in the development of the Slovakian eco-farming. The decrees and regulations of the European Union were introduced into the organic farming practice – ÚKSÚP with its environmental and organic farming section organized several activities in the fields of education and information transfer. The Environmental and organic farming section introduced the registration of the organic production area according to the LPIS-system. It was for Slovakia very important that the Slovak bio-products reach the free markets of the European Union, possibly very simply with Slovakian bio-certificates issued by the national control organisation Naturális SK. As a result Slovakia did not license the operation of 12 foreign control organisations, which played a very important role in delivering Slovakian bio-products into western European countries, into the members of the European Union and into Switzerland. Further more ÚKSÚP did not license the operation of the national control organisation called Naturális on EU legal basis in 2004, (as there was no EU-harmonizing EN 45 011 accreditation available). The newly founded

control organisation called Naturális SK met the EU requirements, and so ÚKSÚP licensed their operation in Slovakia.

As a result the markets of the European Union opened before the Slovakian bio-products. This business was easier and simpler for the Slovakian party than for the other EU-members as no extra documents were needed, everything happened as if they had been marketed within the country.

In the frame of the agro-environmental programme the specially supported organic-farming was a great help for the Slovakian bio-farmers. According to the contract bio-farmers received the support for 3 years later on for 5 years, which was considerably higher than the support before joining the European Union.

ÚKSÚP with its Environmental and organic-farming section became the competent authority in organic farming affairs as an EU-member.

Information transfer and education towards the public was put at a higher level in the issues of organic farming and organic-quality, as ÚKSÚP has been carrying out public informational activities and dissemination. The domestic bio-food processing and the information transfer helped consumers and business partners to learn the logo of the Slovakian National Organic Farming. Slovakian bio-products were successfully introduced at professional events both at home and abroad, they also participated at foreign organic-fairs.

The competent authority, the Environmental and organic farming section of ÚKSÚP founded the bio-seed database in the Slovak Republic and they have continuously updating it. Among the EU duties, the competent authority is in charge for licensing substances enhancing the effect of manures and soil biology-, crop protection agents-, fodder plants of non organic origin-, non-organic raw materials for fodder production, the use of cleansers and disinfectants in organic animal husbandry, and the use of non-organic seeds in organic farming according to EU decrees and regulations.

Keywords: bio-farming, Slovakia, Naturális SK, bio-products.

IRODALOM

Ökológiai Szlovák Köztársasági törvény: Zákon č. 189/2009 Z.z. o ekologickej poľnohospodárskej výrobe.

Ökológiai évi jelentés (Správa o ekologickej poľnohospodárskej výrobe ÚKSÚP 2008).

Ökológiai évi jelentés (Správa o ekologickej poľnohospodárskej výrobe ÚKSÚP 2009).

Ökológiai évi jelentés (Správa o ekologickej poľnohospodárskej výrobe ÚKSÚP 2010).

Európai Tanács rendelete: Nariadenie Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov, ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 2092/91.

Európai Tanács rendelete: (ES) č. 967/2008, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov.

Európai Bizottság rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej poľnohospodárskej výrobe a označovaní ekologických produktov so zreteľom na ekologickú výrobu, označovanie a kontrolu.

Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 1254/2008, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov so zreteľom na ekologickú výrobu, označovanie a kontrolu.

Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 1235/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania nariadenia Rady (ES) č. 834/2007, pokiaľ ide o opatrenia týkajúce sa dovozu ekologických produktov z tretích krajín.

- Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 537/2009, ktorým sa dopĺňa nariadenie (ES) č. 1235/2008, pokiaľ ide o zoznam tretích krajín, pri ktorých pochádzajú poľnohospodárske produkty získané ekologickou výrobou určené na obchodovanie v rámci Spoločenstva.
- Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 710/2009, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Komisie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007, pokiaľ ide o ustanovenie podrobných pravidiel v oblasti ekologickej akvakultúry živočíchov a produkcie morských rias.
- Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (ES) č. 271/2010, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 889/2008, ktorým sa stanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 so zreteľom na logo ekologickej výroby Európskej únie.
- Európai Komisszió rendelete: Nariadenie Komisie (EU) č. 471/2010, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1235/2008 týkajúce sa zoznamu tretích krajín, z ktorých musia pochádzať určité poľnohospodárske produkty získané ekologickou výrobou určené na obchodovanie v rámci Únie.
- Európai Komisszió rendelete: Vykonávacie nariadenie Komisie (EU) č. 344/2011 z 8. apríla 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov so zreteľom na ekologickú výrobu, označovanie a kontrolu.
- Európai Komisszió rendelete: Vykonávacie nariadenie Komisie (EU) č. 426/2011 z 2. mája 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov so zreteľom na ekologickú výrobu, označovanie a kontrolu.
- Európai Komisszió rendelete: Vykonávacie nariadenie Komisie (EU) č. 590/2011 z 20. júna 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1235/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania nariadenia Rady (ES) č. 834/2007, pokiaľ ide o opatrenia týkajúce sa dovozu ekologických produktov z tretích krajín.
- Európai Komisszió rendelete: Vykonávacie nariadenie Komisie (EU) č. 1084/2011 z 27. októbra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa a opravuje nariadenie (ES) č. 1235/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá vykonávania nariadenia Rady (ES) č. 834/2007, pokiaľ ide o opatrenia týkajúce sa dovozu ekologických produktov z tretích krajín.
- Európai Parlament és Tanács rendelete: Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 z 29. apríla 2004 o úradných kontrolách uskutočňovaných s cieľom zabezpečiť overenie dodržiavania potravinového a krmivového práva a predpisov o zdraví zvierat a o starostlivosti o zvieratá v znení neskorších nariadení.

A szerző levélcíme – Address of the author:

Juliana SCHLOSSEROVÁ

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (ÚKSÚP)

SK-844 29 Bratislava

Hanulova 9A